

Jolanta Migdał

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

NAZWY WIOSENNYCH KWIATÓW WEDŁUG POLSKICH LEKSYKOGRAFÓW – *FIOŁEK*

*Gdyby fiołki i konwalie
Zamiast pachnąć grać umiały,
Byłaby to muzyka Szopena*

Leopold Staff, *Nonsens*

Jubileuszom, rocznicom, wszystkim ważnym i uroczystym momentom w życiu człowieka towarzyszą zwykle kwiaty. Są one wyrazem naszych uczuć.

Postanowiłam przyjrzeć się nazwom wiosennych kwiatów, ich historii zawartej w polskich słownikach. Ograniczam się do obrazu zarysowanego w słownikach etymologicznych języka polskiego oraz w słownikach ogólnych polszczyzny, zarówno historycznych, dawnych, jak i współczesnych¹. Moje rozważania nie będą się odnosiły do bogatej symboliki kwiatów ani funkcjonujących w kulturze kwiatowych stereotypów. W tym tekście chcę zaprezentować leksykograficzne dzieje jednej nazwy wiosennego kwiatu: *fiołka*².

Nazwa ta ma w polszczyźnie bardzo długą tradycję. Poświadczona została bowiem wielokrotnie już w XV wieku przez autorów *Słownika staropolskiego*, najwcześniej w roku 1447³ w rękopisie Biblioteki Jagiellońskiej pochodzącym z Biblioteki Klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich w Kraśniku (*fiołek* 'Viola odorata L.'). O piętnastowiecznej genezie piszą też autorzy słowników etymologicznych języka polskiego: Franciszek Sławski⁴ i Wiesław Boryś⁵. Jedynie Andrzej Bańkowski⁶ wskazuje drugą po-

¹ Przy wyrazach wieloznacznych interesują mnie wyłącznie znaczenia „botaniczne” odnoszące się do omawianych roślin.

² O innych nazwach kwiatów (*róża, goździk, konwalia*) pisałam w: *Kwiaty w ujęciu polskich leksykografów*, [w:] *Oblicza dojrzałości*, red. M. Karwatowska, L. Tymiak, Lublin 2016, s. 227-236; *Nazwy wiosennych kwiatów w polskiej leksykografii – konwalia*, [w:] *W kręgu dawnej polszczyzny*, t. 4, red. M. Mączyński, E. Horyń, E. Zmuda, Kraków 2017, s. 71-79.

³ *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. 2, Kraków 1956-1959, s. 360.

⁴ F. Sławski, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. 1, Kraków 1952-1956, s. 229.

⁵ W. Boryś, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005, s. 149.

⁶ A. Bańkowski, *Etymologiczny słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 2000, s. 371.

łowę XIV wieku jako okres, w którym nazwa pojawiła się w języku polskim, nie podaje jednak żadnych bliższych informacji. Wszyscy etymolodzy są natomiast zgodni, że *fiółek* stanowi zapożyczenie ze średnio-wysoko-niemieckiego (średnio-górno-niemieckiego) *viol / viole / viel*, pochodzącego z łacińskiego *viola* 'kolor fioletowy; fiołek'.

Kolejne słowniki historyczne ukazują trwałość nazwy w języku polskim. Z frekwencją 66 użyć odnotowuje *fiółka Słownik polszczyzny XVI wieku*⁷. *Fiołek* zdefiniowany zostaje jako 'roślina kwitnąca z rodziny Violaceae (w Polsce rośnie 27 gatunków), najczęściej mowa o *Viola odorata* L. kwitnącym na wiosnę w lasach'. Autorzy poświęcają funkcjonujące w XVI wieku połączenia terminologiczne: *brunatny fijołek*, *fijałka*⁸ *jesienna* 'viola calanthiana [brunatny fiołek]', *marcowe fijołki* 'viola Martia a. nigra a. purpurea', *fijołki ozime*, *żółty fijołek* 'lak pospolity'. *Elektroniczny słownik języka polskiego XVII i XVIII wieku*⁹, mający na razie załączek hasła, zaznacza, że najwcześniejszy siedemnastowieczny zapis pochodzi z 1613 roku. Odnotowane zostają także ustabilizowane połączenia wyrazowe: *fijołek błękitny* oraz z kwalifikatorem *botaniczny* jako „nieprzyporządkowane do znaczeń” *fiółki Matki Boskiej* i *fiołek białogłowski* z objaśnieniem 'może wieczornik damski, *Hesperis matronalis*'.

Słownik języka polskiego Samuela Bogumiła Lindego¹⁰ odnotowuje *fiółka* z cytatami z okresu od XVI do XVIII wieku. S.B. Linde, pisząc, że „fiółki są wielorakie”, poświadcza funkcjonujące wówczas połączenia: *fiółki marcowe* 'viola Martia; są to kwiateczki błękitne, na wiosnę rosnące'; *fiółki żółte* 'Cheiranthus Cheiri; chowają się w ogrodach'; *fiółki nocne* 'Hesperis'; *fiółki białe* 'Cheiri Viola Alba'; *Matki Bożej fiółki* 'Viola Mariana'; *fiołek miesięczny*, *grecki* 'viola Lunaris, Bulbonae'; *fiółki brunatne*, *sadowe* 'viola purpurea'; *fiołek potrójny*.

Encyklopedyczną definicję podaje pierwszy podręczny słownik języka polskiego – *Słownik wileński* z 1861 roku¹¹. Zgodnie z nim *fiołek* to: bot.[aniczny] 'viola, roślina z rodziny fiołkowych, której i dała nazwanie, należąca do klasy 5ej, rzędu jednoślupkowego według układu Linneusza'. Autorzy przedstawiają też poszczególne gatunki: 1. bezłodygowe: *pachnący / wonny* '(V. odorata) (znany niektórym fiołkami marcowymi lub brunatnymi), rośnie na suchych łąkach i pagórkach, rozłogi ma łączące, kwiaty międzylistne, ciemno-fioletowe, przyjemnej woni', *blotny* '(V. palustris), kwiaty bezwonne, blado-błękitne, niektóre prawie białe'; 2. łodygowe: *dziki* '(V. canina), bardzo pospolity i zmienny gatunek, kwiaty bezwonne, blado-błękitne', *dwoisto-kwiatowy* '(V. mirabilis), rośnie w lasach, kwiaty dolne ma z koroną blado-błękitną, drugie zaś

⁷ *Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. M.R. Mayenowa, F. Peplowski, t. 7, Wrocław 1973, s. 65-66.

⁸ Do wariantów graficznych, fonetycznych i rodzajowych nazwy wróć w dalszej części artykułu.

⁹ *Elektroniczny słownik języka polskiego XVII i XVIII wieku*, <http://sxvii.pl/> [dostęp 13.04.2017]).

¹⁰ S.B. Linde, *Słownik języka polskiego*, t. 1, cz. 1, Warszawa 1807, s. 642.

¹¹ *Słownik języka polskiego* [...], wypracowany przez A. Zdanowicza i in., z udziałem B. Trentowskiego, t. 1, Wilno 1861, s. 313.

późniejsze, u góry bezkoronne, rodzajne, *trójkolorowy* '(V. tricolor), nader zmienny, kwitnie przez wiosnę, lato i jesień, ma trzy główne odmiany: *ogrodowy* (hortensis), znany pod imieniem bratków [...], kwiaty ma o płatkach dwóch górnych fioletowych, dolnych żółto-fioletowych lub żółtych, rozmaicie kresowatych, *pośredni* (degener), dość pospolity, kwiaty mniejsze, nie tak aksamitnej barwy, *polny* (arvensis), bardzo pospolity, kwiaty małe, zwykle blado-żółtawe, *kosmaty* '(V. hirsutus), bezwonny, kwiaty blado-błękitne'. Autorzy wymieniają także inne połączenia wyrazowe, które jednak nie oznaczają tych właściwych fiołków, a różne rośliny, przykładowo te zamieszczone już przez S.B. Lindego *fiołki nocne*, czyli wieczornik smutny, czy *fiołki żółte*, czyli lak pospolity.

Mniej rozbudowany jest artykuł hasłowy dotyczący *fiołka* w *Słowniku warszawskim*¹². Tutaj opatrzona kwalifikatorem *bot<aniczny>* definicja znaczeniowa jest bardzo ogólna i lakoniczna '(viola) roślina z rodziny fiołkowatych (i jej kwiat)'. Uzupełniona jest ona mniejszym niż w poprzednim słowniku wykazem gatunków prawie bez charakterystyki: *f. dziki* '(v. canina)', *f. pachnący / wonny* 'zwany fiołkami marcowymi lub brunatnymi (viola odorata)', *f. trójkolorowy* '(v. tricolor), bardzo zmienny, odmiana ogrodowa zwana bratki [...], odmiana polna (arvensis)'. Podobnie jednak jak u poprzednika w kolejnych podpunktach zaprezentowane zostały pozostałe „fiołki” – rośliny z innych rodzin. Podkreślenia natomiast wymaga to, że w tym słowniku po raz pierwszy zaznaczono w definicji jakby dwa znaczenia: roślina i jej kwiat. Nie ma tego rozróżnienia w *Słowniku języka polskiego* pod redakcją Witolda Doroszewskiego¹³. *Fiołek* zdefiniowany jest jako 'Viola, roślina zielna lub trwała z rodziny fiołkowatych (Violaceae), o kwiatach najczęściej fioletowych, u niektórych gatunków pięknie pachnących; rośnie w strefie umiarkowanej'. W dalszej części artykułu wśród terminologicznych połączeń umieszczone są tylko nazwy dwu gatunków fiołka: „Fiołek trójbarwny inaczej bratek” – bez jakichkolwiek uzupełnień, oraz *Fiołek alpejski* zdefiniowany jako 'potoczna nazwa cyklamenu'.

Podobnie bez sygnalizowania niuansów znaczeniowych zdefiniowano znaczenie *fiołka* w późniejszych słownikach, rozbudowując lub skracając definicję:

- w *Słowniku współczesnego języka polskiego* pod redakcją Bogusława Dunaja¹⁴: 'nie-wielka roślina roczna (kilkaset gatunków) rosnąca w lasach, zaroślach i ogródkach w klimacie umiarkowanym, mająca kwiaty najczęściej o barwie fioletowej, u niektórych gatunków pięknie pachnące';
- w *Ilustrowanym słowniku języka polskiego* pod redakcją Elżbiety Sobol¹⁵: 'roślina zielna, roczna lub trwała o kwiatach najczęściej fioletowych';

¹² J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1902, s. 739.

¹³ *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 2, Warszawa 1960, s. 886-887.

¹⁴ *Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, t. 1, Warszawa 1996, s. 253.

¹⁵ *Ilustrowany słownik języka polskiego*, red. E. Sobol, Warszawa 1999, s. 208.

- w *Uniwersalnym słowniku języka polskiego* pod redakcją Stanisława Dubisza¹⁶: ‘Viola, roślina zielna o kwiatach najczęściej fioletowych, u niektórych gatunków pięknie pachnących, rosnąca w strefie umiarkowanej w lasach i zaroślach’;
- w *Słowniku 100 tysięcy potrzebnych słów* pod redakcją Jerzego Bralczyka¹⁷: ‘roślina zielna o kwiatach zwykle fioletowych’.

Autorzy *Uniwersalnego słownika języka polskiego* uzupełniają artykuł hasłowy o połączenia: bot. *fiolatek afrykański* ‘*Saintpaulia*, ozdobna roślina doniczkowa mająca owłosione liście zebrane w rozetę, kwitnąca fioletowo, biało, bordowo itp.; sępolia, saintpaulia’ oraz *fiolatek alpejski* i *fiolatek trójbarwny*, odsyłając do haseł *cyklamen* i *bratki*. Jedynie w *Praktycznym słowniku współczesnej polszczyzny* pod redakcją Haliny Zgółkowej¹⁸ w definicji znów zasygnalizowano zróżnicowanie znaczeniowe na kwiat i roślinę. *Fiołek* to *botaniczny* ‘kwiat w kolorze fioletowym o delikatnym, bardzo przyjemnym zapachu; roślina zielna, rodzaj z rodziny fiołkowatych, zamieszkująca w kilkuset gatunkach przede wszystkim obszary o klimacie umiarkowanym na półkuli północnej; Viola’. Jako dopełnienie artykułu hasłowego pojawiły się liczne połączenia wraz z charakterystyką w taki sposób nazywanych gatunków: *fiolatek polny* ‘roślina roczna lub dwuletnia, o łodydze wysokości do 20 cm, liściach jajowatosercowatych, kwiatach stosunkowo drobnych, koloru żółtego lub fioletowego; występuje w Polsce; ma właściwości lecznicze; Viola arvensis’, *fiolatek trójbarwny* ‘roślina roczna, dwuletnia lub bylina, o łodydze wysokości do 30 cm, jajowatolancetowatych liściach, kwiatach w kolorze żółtym i fioletowym lub tylko fioletowym; w Polsce rośnie dziko lub jest uprawiana w ogrodach jako roślina ozdobna; ma właściwości lecznicze; Viola tricolor’, *fiolatek rogaty* ‘bylina o łodygach wysokości do 30 cm, liściach jajowatolancetowatych, kwiatach w kolorze fioletowym, rzadko białym, z płatkami wąskoklinowatymi; w naturze rośnie w Pirenejach, Alpach i Górach Atlasu; w Polsce hodowany jako ozdobna roślina rabatowa; Viola cornuta’, *fiolatek wonny* ‘bylina różyczkowa, prawie bezłodygowa, z rozłogami głównie nadziemnymi długości do 20 cm, o liściach [chyba chodzi o kwiaty!!! – J.M.] fioletowych, rzadko białych, wonnych; w naturze w Polsce pospolity na niżu i w wyższych piętrach górskich; uprawiany jako roślina ozdobna, rabatowa; Viola odorata’ i *fiolatek alpejski* ‘roślina z rodziny pierwiosnkowatych, występująca w 18 gatunkach pochodzących z górzystych rejonów Azji Mniejszej i środkowej Europy, charakteryzująca się długoogonkowatymi, sercowatymi, często ozdobnymi liśćmi oraz białymi, różowymi, czerwonymi lub fioletowymi kwiatami; cyklamen; Cyclamen’.

¹⁶ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. 1, Warszawa 2003, s. 910.

¹⁷ *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów*, red. J. Bralczyk, Warszawa 2005, s. 182.

¹⁸ *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgółkowa, t. 11, Poznań 2002, s. 313-314.

Fiołka odnotował także *Inny słownik języka polskiego* pod redakcją Mirosława Bańki¹⁹. Nie występuje tutaj oczywiście definicja encyklopedyczna, botaniczna. Według leksykografów „*fiolki* to drobne fioletowe kwiatki o przyjemnym i delikatnym zapachu, kwitnące wiosną”. Dowiadujemy się też, że „ozdobre gatunki fiołków nazywane są bratkami”. Odrębna informacja odnosi się do *fiołków alpejskich*, są to „białe, różowe lub czerwono fioletowe kwiatki o plamistych liściach przypominających kształtem serce. Fiołki alpejskie często hoduje się w doniczkach”.

Analizując leksykograficzną historię *fiolka*, trzeba spojrzeć także na funkcjonujące w polszczyźnie warianty tej nazwy. Przede wszystkim odnotowywane są dwa warianty rodzajowe nazwy – męski i żeński. Według danych *Słownika staropolskiego* pierwotnie nazwa występowała w rodzaju męskim²⁰. Żeńska forma pojawia się w wieku XVI²¹. Zgodnie z danymi statystycznymi opartymi na poświadczeniach z tekstów należących do kanonu źródeł *Słownika polszczyzny XVI wieku* powszechniejszą formą także i wówczas była nazwa w rodzaju męskim (46 użyć). Żeńska *fijołka* / *fijałka* wystąpiła tylko 7 razy, a w 13 zastosowaniach trudno jednoznacznie określić rodzaj gramatyczny – w tekstach występują takie formy liczby mnogiej, które są identyczne dla obu rodzajów. Żeńskie formy były charakterystyczne dla dwóch szesnastowiecznych słownikarzy: Jana Murmeliusza i Bartłomieja z Bydgoszczy. Późniejsze słowniki nie odnotowują już żeńskiej nazwy, poza *Słownikiem warszawskim*, w którym zaznaczono, że takie warianty rodzajowe były formami staropolskimi²². Żeńskie nazwy wymieniają też w swoich opracowaniach autorzy słowników etymologicznych języka polskiego: Aleksander Brückner²³, Franciszek Sławski²⁴, Wiesław Boryś²⁵, podkreślając ich dawność i rzadkość. Gwarowy charakter żeńskiego określenia odnotowują autorzy *Słownika warszawskiego*²⁶, a Franciszek Sławski uznaje formę *fijałka* za dialektalną²⁷. Andrzej Bańkowski pisze natomiast, że „sporadycznie w pol.[skich] gw.[arach] też **fijołka** f [jest] późną innowacją, uwarunkowaną najczęstszym użyciem w formie **pl fijołki**”²⁸. Trochę podobnie do oboczników rodzajowych kształtują się dzieje wariantów fonetycznych. W staropolszczyźnie nazwa ma jedną postać *fiołek*²⁹, a od XVI stulecia rywalizuje z nią wariant z samogłoską *a*: *fijałek* / *fijałka*³⁰. Jest on rzadki, w źródłach

¹⁹ *Inny słownik języka polskiego* PWN, red. M. Bańko, t. 1, Warszawa 2000, s. 409.

²⁰ *Słownik staropolski*.

²¹ *Słownik polszczyzny XVI wieku*.

²² J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *op. cit.*

²³ A. Brückner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1970, s. 122.

²⁴ F. Sławski, *op. cit.*

²⁵ W. Boryś, *op. cit.*

²⁶ J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *op. cit.*

²⁷ F. Sławski, *op. cit.*

²⁸ A. Bańkowski, *op. cit.*

²⁹ *Słownik staropolski, op. cit.*

³⁰ *Słownik polszczyzny XVI wieku, op. cit.*

kanonu odnotowano go tylko czterokrotnie wobec 62 form z samogłoską *o*. Wystąpił w słowniku Ambrożego Calepina z 1588 roku oraz w *Worku Judaszów* Sebastiana Fabiana Klonowica z 1600 roku. Po raz ostatni jako wariant hasłowy nazwa z samogłoską *a* pojawia się w *Słowniku warszawskim*³¹. Franciszek Sławski³² oraz Wiesław Boryś³³ wskazują natomiast, że w XVII i XVIII wieku występowała także postać *fiałek*. Aleksander Brückner³⁴ wyjaśnia, że „postać z *a* przyszła na Czechy, *fialka*”. W *Słowniku polszczyzny XVI wieku* odnotowano też pojedynczy zapis z nagłosem *chw-*: *chwijolek*, pochodzący z *Lutni na wesele* Michała Witosławskiego z 1594 roku³⁵. Te różne fonetyczne warianty w późniejszych czasach traktowane są jako gwarowe³⁶. Sporą ich liczbę zamieszczają w swoim artykule hasłowym autorzy *Słownika warszawskiego*³⁷: *fijołka, fiałka, chwiałek, chwilka, chwilek, chwiołek, chfiołek, chwijatek, chfijatek*. I znów w *Słowniku* Aleksandra Brücknera³⁸ znajdujemy objaśnienie części tych form: „u ludu często z *chw-* zamiast *f-*, jak i w innych słowach z *f'*”.

W zakresie grafii warto zauważyć, że w *Słowniku wileńskim*³⁹ oraz *Słowniku warszawskim*⁴⁰ jako formy hasłowe pojawiają się zapisy *fiołek* (obok *fijolek*). W słownikach od połowy XX wieku, czyli od *Słownika* pod redakcją Witolda Doroszewskiego, obowiązuje już konsekwentnie jedna forma graficzna (a także oczywiście fonetyczna i rodzajowa) *fiołek*. W tym miejscu trzeba podkreślić, że także taka właśnie forma zapisu została zastosowana już przez S.B. Lindego⁴¹.

Jak widać z tego przeglądu, o *fiołkach* w słownikach etymologicznych i ogólnych znajdziemy powtarzające się informacje. I co warte zauważenia, nowsze leksykony wcale nie rozbudowują artykułów hasłowych dotyczących *fiołka*. A często nawet są uboższe w wiedzę niż dawne leksykograficzne zbiory.

We wstępie zadeklarowałam, że nie będę zajmowała się symboliką fiołka ani funkcjonującym w kulturze stereotypem tego kwiatka. Zamiast podsumowania chcę jednak zauważyć, że fiołek, chociaż jest kwiatkiem niepozornym, jest jednym z ulubionych wiosennych kwiatów, także ze względu na piękny zapach. Często to właśnie bukietki fiołków są wyrazem miłości zakochanych. Fiołki są symbolem skromności, niewinności,

³¹ J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *op. cit.*

³² F. Sławski, *op. cit.*

³³ W. Boryś, *op. cit.*

³⁴ A. Brückner, *op. cit.*

³⁵ *Słownik polszczyzny XVI wieku.*

³⁶ Zob. F. Sławski, *op. cit.*

³⁷ J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *op. cit.*

³⁸ A. Brückner, *op. cit.*

³⁹ *Słownik języka polskiego* [...], wypracowany przez A. Zdanowicza i in., *op. cit.*

⁴⁰ J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *op. cit.*

⁴¹ S.B. Linde, *op. cit.*

cnoty i pokory. Oznaczają wierność, stałość w uczuciach oraz szczerłość i prawdę. Symbolizują także piękno, miłość i namiętność⁴².

Bibliografia

- Bańkowski A., *Etymologiczny słownik języka polskiego*, t. 1-2, Warszawa 2000.
- Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.
- Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1970.
- Elektroniczny słownik języka polskiego XVII i XVIII wieku*, <http://sxvii.pl/> [dostęp 13.04.2017].
- Ilustrowany słownik języka polskiego*, red. E. Sobol, Warszawa 1999.
- Inny słownik języka polskiego PWN*, red. M. Bańko, t. 1-2, Warszawa 2000.
- Kopaliński W., *Słownik symboli*, Warszawa 1990.
- Linde S.B., *Słownik języka polskiego*, t. 1-6, Warszawa 1807-1814.
- Migdał J., *Kwiaty w ujęciu polskich leksykografów*, [w:] *Oblicza dojrzałości*, red. M. Karwatowska, L. Tymiakin, Lublin 2016, s. 227-236.
- , *Nazwy wiosennych kwiatów w polskiej leksykografii – konwalia*, [w:] *W kręgu dawnej polszczyzny*, t. 4, red. M. Mączyński, E. Horyń, E. Zmuda, Kraków 2017, s. 71-78.
- Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, red. H. Zgółkowa, t. 1-50, Poznań 1994-2005.
- Sławski F., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. 1-5, Kraków 1952-1982.
- Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 1-11, Warszawa 1958-1969.
- Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. M.R. Mayenowa (później F. Peplowski, K. Mrowcewicz), t. 1-36, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966 – Warszawa 2012.
- Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. 1-11, Kraków 1953-2002.
- Słownik warszawski* – J. Karłowicz, A. Kryński, W. Niedźwiedzki, *Słownik języka polskiego*, t. 1-8, Warszawa 1900-1927.
- Słownik wileński – Słownik języka polskiego [...]*, wypracowany przez A. Zdanowicza i in., z udziałem B. Trentowskiego, t. 1-2, Wilno 1861.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, t. 1-2, Warszawa 1996.
- Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów*, red. J. Bralczyk, Warszawa 2005.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, t. 1-4, Warszawa 2003.

Nazwy wiosennych kwiatów według polskich leksykografów – *fioltek*

Streszczenie: W artykule zaprezentowano, w jaki sposób polscy leksykografowie przedstawiają nazwę wiosennego kwiatu *fiolka*, jaka jest geneza tego określenia i jak w ujęciu słownikowym wyglądają dzieje tej nazwy w polszczyźnie. Ograniczono się do obrazu zarysowanego w słownikach etymologicznych języka polskiego oraz w słownikach ogólnych polszczyzny, zarówno historycznych, dawnych, jak i współczesnych. Nazwa *fioltek* pojawiła się w polszczyźnie w XV w. i przetrwała bez większych zmian do dzisiaj. Według leksykografów dawniej, a w gwarach do dzisiaj, możliwe były także inne warianty fonetyczne i rodzajowe nazwy rośliny.

Słowa kluczowe: leksykografia polska, kwiat, fiołek

⁴² W. Kopaliński, *Słownik symboli*, Warszawa 1990.

Names of Spring Flowers According to Polish Lexicographers – *Violet*

Summary: The article discusses the way in which Polish lexicographers present the name of the spring flower *violet*, what the origin of this term was, what the history of this name in the Polish language was. The study, which is based on the analysis of dictionaries, is limited to the picture delineated in the etymological dictionaries of the Polish language and in the dictionaries of general Polish, both historical and contemporary. The name *violet* first appeared in the Polish language in the 15th century and has been preserved without major alterations until today. According to lexicographers, in the past, and in dialects until present day, also other phonetical and gender-specific variations of *violet* were admitted.

Keywords: Polish lexicography, flower, violet